

Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ

Απόγνωση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

ΑΠΟΓΝΩΣΗ

ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΝΑΜΠΟΚΟΦ

ΑΠΟΓΝΩΣΗ

Μεταφρασμένο από τα ρωσικά από τον Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονοι Κλασικοί – 39

Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, *Απόγνωση*

Vladimir Nabokov, *Despair*

Μετάφραση: Αύγουστος Κορτώ

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Αρετή Μπουκάλα

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© Vladimir Nabokov, 1965, 1966

All rights reserved

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2015

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις G. P. Putnam's Sons, Νέα Υόρκη, 1965

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Φεβρουάριος 2019

K.E.T. Α495 Κ.Ε.Π. 44/19 ISBN 978-960-16-6930-4

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ, ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στη Βέρα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ της *Απόγνωσης* (*Ατσάγανιε* [*Otchayanie*] – ένα μακράν ηχηρότερο αλύχτισμα) γράφτηκε το 1932 στο Βερολίνο. Το περιοδικό των Ρώσων εμιγκρέδων *Souremennye Zapiski*, με έδρα το Παρίσι, το δημοσίευσε σε συνέχειες το 1934, και κατόπιν ο εμιγκρέ εκδοτικός οίκος Petropolis, στο Βερολίνο, το εξέδωσε σε μορφή βιβλίου το 1936. Όπως συνέβη και με όλα τα υπόλοιπα έργα μου, το *Ατσάγανιε* (παρά τις εικασίες του Χέρμαν) είναι απαγορευμένο στο αστυνομικό κράτος όπου ομιλείται η γλώσσα του.

Στα τέλη του 1936, όσο διέμενα ακόμη στο Βερολίνο – όπου μια άλλη θηριωδία είχε αρχίσει να βοά– μετέφρασα το *Ατσάγανιε* για έναν Λονδρέζο εκδότη. Παρότι έγραφα στα αγγλικά καθ' όλη τη διάρκεια του συγγραφικού μου βίου, στο περιθώριο τρόπον τινά των ρωσικών μου γραπτών, αυτή ήταν η πρώτη μου σοβαρή απόπειρα (εξαιρώντας ένα άθλιο ποίημα δημοσιευμένο σ' ένα περιοδικό του Πανεπιστημίου του Κέμπριτζ περί το 1920) να μεταχειριστώ την αγγλική γλώσσα με έναν –χρησιμοποιώντας γενικολόγα τον όρο– καλλιτεχνικό σκοπό. Το αποτέλεσμα μου φάνηκε υφολογικά αδέξιο, οπότε ζήτησα από έναν μάλλον δύσθυμο Εγγλέζο, τις υπηρεσίες του οποίου είχα

στη διάθεσή μου μέσω ενός Βερολινέζου ατζέντη, να διαβάσει το πόνημά μου· εκείνος βρήκε μερικούς σολοικισμούς στο πρώτο κεφάλαιο, κατόπιν όμως αρνήθηκε να συνεχίσει την ανάγνωση, λέγοντας πως δεν ενέκρινε το περιεχόμενο του βιβλίου· υποψιάζομαι ότι αναρωτιόταν αν επρόκειτο για μιαν αυθεντική ομολογία.

Το 1937 ο λονδρέζικος εκδοτικός οίκος John Long Limited εξέδωσε την *Απόγνωση* σε μιαν εύχρηστη έκδοση που περιλάμβανε έναν σύντομο κατάλογο των εκδόσεών του στο οπισθόφυλλο. Παρά το επιπρόσθετο αυτό κέρδος, το βιβλίο δεν πούλησε καθόλου, κι έπειτα από μερικά χρόνια μια γερμανική βόμβα κατέστρεψε όλο το στοκ. Το μόνο αντίγραφο που σώζεται, απ' όσα γνωρίζω, είναι αυτό που έχω – αν και μπορεί να παραμονεύουν άλλα δυο-τρία ανάμεσα σε εγκαταλειμμένα βιβλία στα σκοτεινά ράφια παραθαλάσσιων πανεπιστημιακών κοιτώνων απ' το Μπόρνμουθ ως το Τούντμουθ.

Για την παρούσα έκδοση δεν επιμελήθηκα απλώς την τριακονταετή μου μετάφραση: μετέφρασα το *Ατσάγνιανι* εκ νέου. Οι τυχεροί φοιτητές που ίσως μπορέσουν να συγκρίνουν τα τρία κείμενα μεταξύ τους θα επισημάνουν επιπλέον την προσθήκη ενός σημαντικού αποσπάσματος το οποίο είχε βλακωδώς παραλειφθεί σε πιο συνεσταλμένες εποχές. Είναι δίκαιο αυτό, ή σώφρον, από την οπτική γωνία του λόγιου μελετητή; Εύκολα φαντάζομαι τι θα έλεγε ο Πούσκιν στους έντρομους παραφραστές του· όμως ξέρω επίσης πόση ικανοποίηση κι ενθουσιασμό θα ένιωθα το 1935 αν μπορούσα να διαβάσω εκ των προτέρων αυτή την εκδοχή του 1965. Η εκστατική αγάπη του νεαρού συγγραφέα για τον γέρο συγγραφέα που θα γίνει κάποια μέρα είναι η πλέον αξιέπαινη μορφή φιλοδοξίας. Η αγάπη αυτή

δεν ανταποδίδεται απ' τον γηραιότερο συγγραφέα, που κάθεται περιτριγυρισμένος απ' την ακόμα μεγαλύτερη βιβλιοθήκη του, διότι ακόμα κι αν θυμάται με νοσταλγία έναν ουρανίσκο δίχως μασέλα κι ένα μάτι δίχως καταρράκτη, δεν έχει να προσφέρει παρά ένα ανυπόμονο σήκωμα των ώμων για τον αδέξιο πρωτάρη που ήταν στα νιάτα του.

Η *Απόγνωση*, συγγενεύοντας με τα υπόλοιπα βιβλία μου, δεν έχει να προσφέρει κανέναν κοινωνικό σχολιασμό, κανένα μήνυμα σφιγμένο στα δόντια της. Δεν εξυψώνει το πνευματικό όργανο του αναγνώστη, ούτε δείχνει στην ανθρωπότητα τη σωστή διεξοδο. Περιέχει πολύ λιγότερες «ιδέες» από τα πληθωρικά, ποταπά μυθιστορήματα που χαίρουν τέτοιας υστερικής φήμης στο σύντομο ως αντίλαλο πέρασμά τους απ' τον σάλο στο γιουχάισμα. Το ελκυστικό στην όψη αντικείμενο ή το όνειρο περί *Wienerschnitzel** που ο πρόθυμος φροϋδιστής μπορεί να νομίσει πως διακρίνει στα απόμακρα ερημικά μου τοπία θα αποδειχθεί, ιδωμένο από κοντά, μια χλευαστική οφθαλμαπάτη οργανωμένη απ' τους ατζέντες μου. Επιτρέψτε μου να προσθέσω, διά παν ενδεχόμενο, ότι οι ειδήμονες σε «σχολές» λογοτεχνίας θα ήταν συνετό να αποφύγουν αυτή τη φορά να μου φορτώσουν την «επιρροή των Γερμανών ιμπρεσιονιστών»: δεν γνωρίζω γερμανικά και ουδέποτε διάβασα ιμπρεσιονιστές – όποιοι κι αν ήταν. Απ' την άλλη, γνωρίζω γαλλικά, και θα μ' ενδιέφερε να δω αν θα αποκαλούσε κανείς τον Χέρμαν μου «πατέρα του υπαρξισμού».

* Εδώ υπονοείται ο Βιενέζος Άρτουρ Σνίτσλερ, πεζογράφος της σεξουαλικότητας και του υποσυνειδήτου, τον οποίο θαύμαζε ο Φρόυντ. (Σ.τ.Ε.)

Το βιβλίο αυτό έχει να προσφέρει λιγότερη απόλαυση στους Λευκούς Ρώσους απ' ό,τι τα υπόλοιπα μυθιστορήματα των χρόνων μου ως εμικρέ.* Κατά συνέπεια θα φανεί λιγότερο αιγιματικό κι ενοχλητικό στους αναγνώστες που έχουν ανατραφεί με την αριστερίστικη προπαγάνδα της δεκαετίας του '30. Οι απλοί αναγνώστες, απ' την άλλη, θα απολαύσουν την απλή του δομή και την ευχάριστη πλοκή του – η οποία ωστόσο δεν είναι και τόσο οικεία όσο ο γράφων της αγενούς επιστολής στο κεφάλαιο έντεκα υποθέτει πως είναι.

Υπάρχουν κάμποσοι διασκεδαστικοί διάλογοι διάσπαρτα στο βιβλίο, και η τελική σκηνή με τον Φέλιξ στο παγωμένο δάσος είναι φυσικά πολύ αστεία.

Αδυνατώ να προβλέψω και να αποτρέψω τις αναπόφευκτες απόπειρες ανεύρεσης στους άμβυκες της *Απόγνωσης* μιας ουσίας παρεμφερούς με το ρητορικό δηλητήριο που ενέχουσα στον τόνο του αφηγητή σ' ένα πολύ κατοπινό μυθιστόρημα. Ο Χέρμαν και ο Χούμπερτ μοιάζουν μόνο υπό την έννοια ότι δύο δράκοι, φτιαγμένοι απ' τον ίδιο ζωγράφο σε διαφορετικές περιόδους της ζωής του, μπορεί να μοιάζουν με ταξύ τους. Αμφότεροι είναι νευρωτικοί αχρείοι, ωστόσο υπάρχει μια κατάφυτη ζώνη Παραδείσου στην οποία επιτρέπεται να περιδιαβαίνει ο Χούμπερτ ένα σούρουπο τον χρόνο· όμως η Κόλαση δεν θα δώσει ποτέ άδεια εξόδου στον Χέρμαν.

* Αυτό δεν εμπόδισε όμως έναν κομμουνιστή κριτικό (τον Ζαν-Πολ Σαρτρ), που αφιέρωσε το 1939 ένα αξιοσημείωτα ανόητο άρθρο στη γαλλική μετάφραση της *Απόγνωσης*, να δηλώσει ότι «... τόσο ο συγγραφέας όσο και ο πρωταγωνιστής είναι θύματα του πολέμου και της μετανάστευσης». (Σ.τ.Σ.)

Οι στίχοι και τα σπαράγματα που μουρμουρίζει ο Χέρμαν στο κεφάλαιο τέσσερα προέρχονται απ' το σύντομο ποίημα που αφιέρωσε ο Πούσκιν στη σύζυγό του τη δεκαετία του 1830. Το αντιγράφω ολόκληρο εδώ, σε δική μου μετάφραση, διατηρώντας το μέτρο και τη ρίμα του, κάτι που σπανίως συνιστάται –ή είναι επιτρεπτό– παρά μόνο σε περίπτωση εξαιρετικής συναστρίας στον ουράνιο θόλο του ποιήματος, όπως αυτή που συμβαίνει εδώ.

*Ἦρθ' ἡ ὥρα, καλή μου, ἦρθ' ἡ ὥρα. Ἡ καρδιά ζητάει αναπαμό.
Μέρα γεννάει την άλλη μέρα, και κάθε ὥρα πετάει με τον παλμό
Κι ἓνα ξέφτι ζωής· μα ὅσο ζωὴ μας απομένει, ἐγὼ κι ἐσὺ
Μαζί θα μείνουμε... κι ὠστόσο, να! Στο τέλος, ἡ θανά.
Στη γη ευδαιμονία δεν ἔχει: μα ἔχει εὐρήνη, ελευθερία.
Μοίρα ζηλευτή που χρόνια ποθῶ με μανία:
Χρόνια και χρόνια, κατάκοπος σκλάβος, μ' ὄνειρα φυγῆς
Σε τόπο μακρινό δημιουργίας κι ἠδονῆς.*

Ο «μακρινός τόπος» στον οποίο λουφάζει τελικώς ο παράφρων Χέρμαν βρίσκεται –πολύ πρακτικό και οικονομικό– στο Ρουσιγιόν, όπου, τρία χρόνια νωρίτερα, είχα αρχίσει να γράφω το σκακιστικό μου μυθιστόρημα *Η άμυνα του Λούζιν*. Κι εκεί εγκαταλείπουμε τον Χέρμαν, στη φαιδρή κορύφωση της δυσφορίας του. Δεν θυμάμαι τι απέγινε εντέλει. Στο κάτω κάτω, έχουν μεσολαβήσει δεκαπέντε άλλα βιβλία και δυο φορές τόσα χρόνια. Δεν θυμάμαι καν αν γυρίστηκε ποτέ η ταινία που είχε πρόθεση να σκηνοθετήσει.

Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ
1η Μαρτίου 1965
Μοντρέ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑ

ΑΝ ΔΕΝ ΗΜΟΥΝ απολύτως βέβαιος για το ταλέντο μου στο γράψιμο και τη θαυμαστή μου ικανότητα να εκφράζω ιδέες με υπέρτατη χάρη και ζωντάνια... Έτσι, λίγο-πολύ, είχα σκεφτεί ν' αρχίσω την ιστορία μου. Επιπλέον, θα επιστούσα την προσοχή του αναγνώστη στο γεγονός ότι, αν στερούμουν αυτές τις δυνάμεις, αυτή την ικανότητα και τα λοιπά, όχι μόνο θα είχα συγκρατήσει εαυτόν απ' την περιγραφή ορισμένων πρόσφατων γεγονότων, αλλά δεν θα υπήρχε τίποτα προς περιγραφή, διότι, ευγενή αναγνώστη, τίποτε απολύτως δεν θα είχε συμβεί. Κουτό, ενδεχομένως, αλλά τουλάχιστον σαφές. Το χάρισμα του να μπορείς να διεισδύεις στις μηχανεύσεις της ζωής και η εγγενής προδιάθεση για τη διαρκή εκγύμναση των δημιουργικών δεξιοτήτων – μόνο αυτά θα με καθιστούσαν ικανό... Σ' αυτό το σημείο θα συνέκρινα τον παραβάτη του νόμου, που κάνει τόσο σαματά για λίγο χυμένο αίμα, με τον ποιητή ή τον δραματουργό επί σκηνής. Όπως το έθετε όμως ο κακόμοιρος αριστερόχειρας φίλος μου: οι φιλοσοφικές εικασίες είναι επινόηση των πλουσίων. Άι στο καλό με δαύτες λοιπόν.

Ίσως δίνω την εντύπωση ότι δεν ξέρω πώς ακριβώς να

ξεκινήσω. Αστείο θέαμα, ο ηλικιωμένος κύριος που πλησιάζει αγκομαχώντας, με το σαρκώδες διπλοσάγονο να πλαταγίζει, αποπειρώμενος με ανδρεία και σπουδή να προλάβει το τελευταίο λεωφορείο, το οποίο και φτάνει τελικά αλλά φοβάται να επιβιβαστεί όσο βρίσκεται εν κινήσει, κι έτσι, μ' ένα άτολμο χαμόγελο, ξεμένει πίσω, βαδίζοντας ακόμη με φούρια. Μήπως δεν τολμώ να κάνω αυτό το άλμα; Βρυχάται, επιταχύνει, σε λίγο θα χαθεί ανεπιστρεπτί στη γωνία του δρόμου το λεωφορείο, το αστικό, το τρομερό τροχήλατο της ιστορίας μου. Καθ' όλα ογκώδης, όλη αυτή η εικονοπλασία. Κι ακόμα τρέχω.

Ο πατέρας μου ήταν ρωσόφωνος Γερμανός από το Ρέβαλ, όπου φοίτησε σε μια φημισμένη σχολή αγροκομίας. Η μητέρα μου, καθαρόαιμη Ρωσίδα, καταγόταν από παλιό πριγκιπικό σόι. Τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού, νωχελική κυρία με λιλά μεταξωτά φορέματα, ξάπλωνε στην κουνιστή καρέκλα της, κάνοντας αέρα με τη βεντάλια και μασουλώντας σοκολάτα, κι ο αέρας από τα φρεσκοθερισμένα χωράφια φούσκωνε τις κλειστές κουρτίνες σαν μαβιά ιστία.

Στη διάρκεια του πολέμου, με συνέλαβαν και με κράτησαν αιχμάλωτο ως Γερμανό υπήκοο... γκίνια φοβερή, δοθέντος ότι είχα μόλις εισαχθεί στο Πανεπιστήμιο της Αγίας Πετρούπολης. Απ' τα τέλη του 1914 μέχρι τα μέσα του 1919 διάβασα χίλια δεκαοχτώ βιβλία ακριβώς... μετρημένα ένα προς ένα. Καθ' οδόν προς τη Γερμανία αποκλείστηκα για τρεις μήνες στη Ρωσία, όπου και παντρεύτηκα. Απ' το 1920 και εντεύθεν, ζούσα στο Βερολίνο. Και στις εννέα Μαΐου του 1930, έχοντας περάσει την ηλικία των τριάντα πέντε...

Μια μικρή παρέκβαση: το κομμάτι για τη μητέρα μου ήταν εσκεμμένο ψέμα. Στην πραγματικότητα, ήταν μια γυναίκα λαϊκή, απλοϊκή και χοντροκομμένη, που ντυνόταν ελεεινά με κάτι χαχόλικες πουκαμίσες μέχρι τη μέση. Θα μπορούσα βέβαια να είχα διαγράψει το εν λόγω κομμάτι, αλλά το άφησα επιτούτου ως δείγμα ενός απ' τα θεμελιώδη γνωρίσματά μου: τον εμπνευσμένο, ανάλαφρο τρόπο που έχω να ψεύδομαι.

Όπως έλεγα λοιπόν, η ενάτη Μαΐου του 1930 με βρήκε σ' ένα επαγγελματικό ταξίδι προς την Πράγα. Το αντικείμενό μου ήταν η σοκολάτα. Καλό πράγμα η σοκολάτα. Υπάρχουν δεσποινίδες που αγαπούν μόνο την πικρή... ιδιότροπα, ξιπασμένα πλάσματα. (Ιδέα δεν έχω γιατί γράφω μ' αυτό το ύφος.)

Τα χέρια μου τρέμουν, θέλω να στριγκλίσω ή να σπάσω κάτι με κρότο... Αυτή η διάθεση δεν είναι διόλου αρμόζουσα για το άνευρο ξετύλιγμα μιας χαλαρής ιστορίας. Έχω φαγούρα στην καρδιά – φριχτό αίσθημα. Πρέπει να ηρεμήσω, να συνέλθω. Αλλιώς δεν έχει νόημα να συνεχίσω. Ηρεμία. Η σοκολάτα, όπως όλοι γνωρίζουν... (εδώ ο αναγνώστης ας φανταστεί μια περιγραφή της παραγωγής της). Ο λογότυπος της μάρκας μας στο περιτύλιγμα είχε μια κυρία με λιλά φόρεμα, που έκανε αέρα με μια βεντάλια. Τον καιρό εκείνο παροτρύναμε μια ξένη εταιρεία στα πρόθυρα της χρεοκοπίας να υιοθετήσει τη δική μας μέθοδο παραγωγής προκειμένου να τροφοδοτεί την Τσεχοσλοβακία, κι έτσι έγινε και βρέθηκα στην Πράγα. Το πρωινό της ενάτης Μαΐου έφυγα απ' το ξενοδοχείο μου μ' ένα ταξί που με πήγε... Ανιαρή δουλειά, η εξιστόρηση όλων αυτών. Τη βαριέμαι φριχτά. Αλλά όσο κι αν λαχτα-

ρώ να φτάσω γρήγορα στο κρίσιμο σημείο, ορισμένες προεισαγωγικές εξηγήσεις φαίνονται αναγκαίες. Οπότε ως ξεπερδέψουμε με δαύτες: τα γραφεία της εταιρείας έτυχε να βρίσκονται στα περίχωρα της πόλης, και δεν βρήκα εκεί τον τύπο που ήθελα να συναντήσω. Μου είπαν ότι θα επέστρεφε μετά από μία ώρα πάνω-κάτω...

Νομίζω ότι οφείλω να ενημερώσω τον αναγνώστη ότι μόλις παρεμβλήθηκε ένα μεγάλο διάλειμμα. Ο ήλιος στο μεταξύ είχε ώρα για να δύσει, αγγίζοντας στην κάθοδό του μ' ένα αιμάτινο κόκκινο τα σύννεφα πάνω απ' τα Πυρηναία όρη που τόσο μοιάζουν με το Φουτζιγάμα. Όλη αυτή την ώρα κάθομαι εδώ, αλλόκοτα εξουθενωμένος, πότε αφουγκραζόμενος την ορμή και τη μανία του ανέμου, πότε σχεδιάζοντας μύτες στο περιθώριο της σελίδας και πότε γλιστρώντας σ' έναν υπνάκο, απ' τον οποίο ξυπνώ μ' ένα τίναγμα και τα νεύρα τεντωμένα. Και πάλι φούντωνε μέσα μου αυτό το αίσθημα φαγούρας, αυτό το αφόρητο τιτίβισμα... και η θέλησή μου κειτόταν νωθρή σ' έναν έρημο κόσμο... Χρειάστηκε να καταβάλω μεγάλη προσπάθεια προκειμένου ν' ανάψω το φως και να βάλω νέα μύτη στον κονδυλοφόρο. Η παλιά είχε φθαρεί και κυρτώσει και τώρα μοιάζει με ράμφος αρπακτικού πουλιού. Όχι, η ένταση αυτή δεν είναι πάθος δημιουργίας... μα κάτι ολωσδιόλου διαφορετικό.

Όπως έλεγα λοιπόν, ο τύπος έλειπε, και θα επέστρεφε μετά από μία ώρα. Μην έχοντας κάτι καλύτερο να κάνω, βγήκα για έναν περίπατο. Ήταν μια ζωηρή, δροσερή, καταγάλανη μέρα: ο άνεμος, μακρινός συγγενής αυτού που φυσάει εδώ, διέσχιζε φτεροκοπώντας τα στενά δρομάκια: κάθε τόσο ένα σύννεφο χούφτιαζε τον ήλιο, που εμ-

φανιζόταν πάλι σαν κέρμα σε χέρι ταχυδακτυλουργού. Οι δημόσιοι κήποι, όπου ανάπηροι περιφέρονταν με χειροκίνητα καροτσάκια, ήταν γεμάτοι φουντωμένες πασχαλιές. Χάζευα τις επιγραφές των μαγαζιών και ξεχώριζα καμιά λέξη που έκρυβε κάποια οικεία σλαβική ρίζα, φρωτωμένη όμως εδώ με άγνωστες σημασίες. Περιπατούσα άσκοπα κουνώντας ανέμελα τα χέρια μου με τα καινούρια κίτρινα γάντια μου. Ξαφνικά η σειρά των σπιτιών τέλειωσε και μπροστά μου απλώθηκε η ύπαιθρος, αγροτική και θελκτική.

Προσπερνώντας αρχικά έναν στρατώνα, μπρος στον οποίο ένας στρατιώτης εκπαίδευε ένα άσπρο άλογο, πάτησα εντέλει μαλακό γλιτσερό χώμα· πικραλίδες τρεμουλιάζαν στον αέρα, κι ένα παπούτσι με τρύπα στη σόλα λιαζόταν κάτω από έναν φράχτη. Πιο πέρα, ένας λόφος, μεγαλειωδώς απόκηρμος, υψωνόταν στον ουρανό. Αποφάσισα να τον σκαρφαλώσω. Το μεγαλείο του αποδείχτηκε απατηλό. Ένα φιδογυριστό μονοπάτι όλο σκαλιά ανηφόριζε ανάμεσα σε κάτι καχεκτικές οξιές κι αφροξυλιές. Φαντάστηκα ότι στην επόμενη κιάλας στροφή του θα έφτανα σ' ένα σημείο άγριας και παρθένας ομορφιάς, αλλά τίποτα. Η ψωριάριχη βλάστηση ολόγυρα δεν με ικανοποιούσε. Τα χαμόδεντρα μαράζωναν στο κατάξερο χώμα, ρυπασμένα παντού με πεταμένα χαρτάκια, κουρέλια, πατικωμένα κονσερβοκούτια. Ήταν αδύνατο να ξεστρατίσεις απ' τα σκαλιά του μονοπατιού έτσι βαθιά χωμένο που ήταν στην πλαγιά· ρίζες δέντρων και ξέφτια μουχλιασμένων βρύων εξείχαν απ' τους χωμάτινους όχτους σαν σούστες ξεχαρβαλωμένες διαλυμένων επίπλων σ' ένα σπίτι όπου κάποτε πέθανε με τρόπο φριχτό ένας τρελός. Όταν με τα

πολλά έφτασα στην κορφή, βρήκα εκεί μερικά καλυβόσπιτα που έγερναν, καθώς κι ένα μπουγαδόσκιοιο μ' ένα παντελόνι φουσκωμένο απ' την απατηλή ζωή του ανέμου.

Ακούμπησα με τους αγκώνες στο ροζιασμένο ξύλινο κιγκλίδωμα και, ατενίζοντας κάτω, έβλεπα πέρα μακριά, ελαφρώς κρυμμένη από ένα πέπλο ομίχλης, την πόλη της Πράγας· σκεπές αστραφτερές, καμινάδες που καπνίζαν, τον στρατώννα που 'χα μόλις περάσει κι ένα μικροσκοπικό άσπρο άλογο.

Αποφασισμένος να κατέβω από άλλο μονοπάτι, ακολούθησα ένα δρομάκι που βρήκα πίσω απ' τα καλυβόσπιτα. Το μόνο όμορφο στοιχείο του τοπίου ήταν ο θόλος μιας δεξαμενής φυσικού αερίου σ' έναν λοφίσκο: στρογγυλός και ροδαλός στο γαλάζιο φόντο του ουρανού, έμοιαζε με πελώρια μπάλα ποδοσφαίρου. Ξεστράτισα απ' το δρομάκι και πήρα ν' ανηφορίζω μιαν αραιά χορταριασμένη πλαγιά αυτή τη φορά. Πληκτική, άγωνα ύπαιθρος. Απ' τον δρόμο ακούστηκε το τράνταγμα ενός φορτηγού κι έπειτα ένα κάρο πέρασε προς την αντίθετη κατεύθυνση, μετά ένας ποδηλάτης και πίσω του ένα φορτηγάκι μιας εταιρείας στιλβώσεων, βαμμένο τρισάθλια με τα χρώματα της ίριδας. Είχαν οι μασκαράδες στο φάσμα τους την πράσινη λωρίδα δίπλα στην κόκκινη.

Στάθηκα για λίγη ώρα ατενίζοντας τον δρόμο απ' την πλαγιά· έπειτα γύρισα και συνέχισα ν' ανηφορίζω, πήρα ένα μονοπάτι χαμένο ανάμεσα σε δυο τούμπες ξερό χώμα, και μετά από λίγο κοίταξα για κανένα σημείο να ξεποστάσω. Είδα κάτω από έναν αγκαθωτό θάμνο, σε κάποια απόσταση από μένα, έναν άντρα ξαπλωμένο ανάσκελα και μ' ένα κασκέτο να του σκεπάζει το πρόσωπο. Ήμουν

έτοιμος να τον προσπεράσω, αλλά κάτι στη στάση του μου κέντρισε την περιέργεια: η απόλυτη ακινησία του, τα απλωμένα κι ασάλευτα πόδια, τα μισολυγισμένα, ξυλιασμένα χέρια του... Φορούσε ένα τριμμένο κοτλέ παντελό-νι κι ένα σκούρο πανωφόρι.

«Ανοησίες» μονολόγησα. «Απλώς κοιμάται. Τι να πάω τώρα να ενοχλώ». Μολαταύτα ζύγωσα, και με τη μύτη του κομψού μου παπουτσιού αναποδογύρισα το κασκέτο που του σκέπαζε το πρόσωπο.

Να ηχήσουν οι τρομπέτες, παρακαλώ! Ή, ακόμα καλύτερα, εκείνα τα τύμπανα που συνοδεύουν τα παράτολμα ακροβατικά που σου κόβουν την ανάσα. Απίστευτο! Αμφισβητούσα την πραγματικότητα αυτού που αντίκριζα, αμφέβαλλα για τα ίδια μου τα λογικά, ένιωθα ναυτία κι αναγκάστηκα, ειλικρινά, να καθίσω κατάχαμα: τα γόνατά μου έτρεμαν.

Τώρα, αν ήταν κάποιος άλλος στη θέση μου κι είχε αντικρίσει το ίδιο θέαμα, μπορεί ενδεχομένως να είχε ξεσπάσει σε βροντερά γέλια. Εγώ πάλι ήμουν έκθαμβος απ' το μυστήριο του πράγματος. Κοιτούσα κι όλο μου το μέσα απογειωνόταν κι εκσφενδονιζόταν απ' το δέκατο πάτωμα. Ήμουν αντιμέτωπος μ' ένα θαύμα. Η τελειότητα του αναίτιου και άσκοπου αυτού θαύματος με γέμιζε μ' ένα αλλόκοτο δέος.

Σ' αυτό το σημείο, τώρα που έχω φτάσει στο σημαντικό κομμάτι κι έχω σβήσει τη φλόγα αυτής της φαγούρας, είναι πρόπον, θεωρώ, να πω στην πρόζα μου να σταθεί σε στάση ανάπαυσης, και ανατρέχοντας στα πρωτότερα βήματά μου, να αποπειραθώ να προσδιορίσω επακριβώς τη διάθεσή μου εκείνο το πρωί και την περιπλάνηση των στοχασμών μου όταν, μαθαίνοντας πως ο πρά-

κτορας της εταιρείας απουσίαζε, κίνησα για έναν περίπατο, ανέβηκα εκείνο τον λόφο, ατένισα την κόκκινη στρογγυλάδα της δεξαμενής εκείνης στο γαλάζιο φόντο της ολόδροσης μαγιάτικης μέρας. Ναι, να το διευκρινίσουμε. Οπότε να με και πάλι πριν απ' την επίμαχη συνάντηση, γαντοφορεμένος αν και ασκεπής, να περιφέρομαι ακόμα ασκόπως. Πού έτρεχε ο λογισμός μου; Πουθενά, μα πουθενά απολύτως! Ήμουν εντελώς κενός σαν ένα διάφανο δοχείο προορισμένο να δεχτεί ένα περιεχόμενο άγνωστο και αναπόφευκτο. Υποψίες σκέψεων σχετικών με τα τρέχοντα της δουλειάς, με το αυτοκίνητο που είχα πρόσφατα αποκτήσει, με το τοπίο που με περιέβαλλε, γυρόφερναν τον νου μου, κι αν κάτι στ' αλήθεια αντηχούσε μες στην άδεια εσωτερική μου άπλα, δεν ήταν παρά η αμυδρή αίσθηση πως κάποια δύναμη με έλκυε.

Ένας ευφυής Λετονός που γνώρισα στη Μόσχα το 1919 μου είχε πει μια φορά ότι τα σύννεφα της μελαγχολικής περίσκεψης που περιστασιακά και δίχως κανέναν απολύτως λόγο με κατέκλυζαν, ήταν βέβαιη ένδειξη ότι θα κατέληγα στο φρενοκομείο. Υπερέβαλλε βέβαια: στη διάρκεια του τελευταίου έτους έχω εξετάσει διεξοδικά τα θαυμαστά χαρακτηριστικά της διαύγειας και της συνοχής των λογικών κατασκευών στις οποίες επιδιδόταν ο ισχυρά ανεπτυγμένος αλλά καθ' όλα φυσιολογικός μου νους. Παιγνιώδεις στιγμές της διαίσθησης, της καλλιτεχνικής ενόρασης, της έμπνευσης, και όλων των σπουδαίων στοιχείων που έχουν δώσει στη ζωή μου τόση ομορφιά, μπορούν, υποθέτω, να φανούν στον ανίδεο, ακόμα και στον έξυπνο ανίδεο, ως προοίμιο ήπιας παραφροσύνης. Μα μην ανησυχείτε: η υγεία μου είναι άριστη, το σώμα μου είναι καθα-

ρό μέσα κι έξω, και η περπατησιά μου αβίαστη· δεν πίνω ούτε καπνίζω σε σημείο υπερβολής, ούτε κάνω κραιπάλες. Τοιουτοτρόπως, ροδαλή προσωποποίηση της υγείας, καλοντυμένος και νεάζων, σεργιάνιζα στην ύπαιθρο που περιέγραψα πιο πάνω· και η κρυφή μου έμπνευση δεν με ξεγέλασε. Βρήκα όντως αυτό που ασυναίσθητως αναζητούσα. Κι επαναλαμβάνω – ήταν απίστευτο! Ήμουν ενώπιος ενωπίω μ' ένα θαύμα, και η τελειότητά του, η έλλειψη αιτίας και σκοπού που το χαρακτήριζε, με γέμιζαν μ' ένα αλλόκοτο δέος. Όμως ίσως ήδη, ενόσω κοιτούσα, η λογική μου να είχε κιόλας αρχίσει να ψηλαφίζει την τελειότητα, να αναζητάει την αιτία, να εικάζει τον σκοπό.

Ο άντρας εισέπνευσε μ' ένα απότομο ρουθούνισμα· ρίγη ζωής διέτρεξαν το πρόσωπό του· το θαύμα φάνηκε να τσαλακώνει, αλλά και πάλι ήταν εκεί μπροστά μου. Έπειτα άνοιξε τα μάτια, τα ανοιγόκλεισε λοξοκοιτώντας με, ανακάθισε, κι έπειτα από ατέλειωτα χασμουρητά –δεν τα χόρταινε– άρχισε να ξύνει το κεφάλι του, και με τα δυο του χέρια χωμένα στα καστανά λιγδωμένα μαλλιά του.

Ήταν στην ηλικία μου, ένας άντρας ψηλόλιγνος, βρόμικος, με γένια τριών ημερών· μια στενή λωρίδα ροδαλή σάρκα ξεχώριζε απ' την κάτω άκρη του κολάρου του (που ήταν μαλακό, με δύο τρυπούλες προορισμένες για μιαν ανύπαρκτη καρφίτσα) και την επάνω άκρη του πουκαμισού του. Η αραιοπλεγμένη γραβάτα του κρεμόταν λοξά, και το πουκάμισό του δεν είχε ούτε ένα κουμπί. Ένα ματσάκι χλωμές βιολέτες μαραίνονταν στην μπουτονιέρα του· μια από δαύτες είχε ξεφύγει και κρεμόταν ανάποδα. Πλάι του βρισκόταν ένα ταλαιπωρημένο σακίδιο· στο άνοιγμά του φαινόταν ένα πρέτσελ κι ένα κομμάτι λουκά-

νικο με τα συνήθη ίχνη της βιαστικής λαχτάρας κι άτσαλου ακρωτηριασμού. Περιεργαζόμουν τον αλήτη, καθιστός κι εμβρόντητος· ήταν λες κι είχε φορέσει την άχαρη αυτή μεταμφίεση για κάποιο παλιομοδίτικο μπαλ μασκέ όπου όλοι υποδύονται τους φτωχούς.

«Ένα τσιγαράκι το κάπνιζα τώρα...» είπε στα τσέχικα. Η φωνή του αποδείχτηκε απρόσμενα μπάσα, ως και γαλήνια, και με τα δυο του δάχτυλα σε διχάλα μιμήθηκε ότι κρατούσε το τσιγάρο που ήθελε. Του πρόσφερα αμέσως τη μεγάλη ταμπακιέρα μου· τα μάτια μου δεν εγκατέλειπαν στιγμή το πρόσωπό του. Εκείνος έγειρε λίγο προς το μέρος μου, στηριγμένος με το χέρι του στο χώμα, κι αυτό μου έδωσε την ευκαιρία να επιθεωρήσω το αυτί του και τον κρόταφο.

«Γερμανικά» είπε και χαμογέλασε – γυμνώνοντας τα ούλα του. Αυτό με απογοήτευσε, μα ευτυχώς το χαμόγελο εξαφανίστηκε ακαριαία. (Στο μεταξύ δεν ήθελα με τίποτα ν' αποχωριστώ αυτό το θαύμα.)

«Γερμανός κι εσύ;» με ρώτησε στα γερμανικά, με τα δάχτυλά του να στριφογυρίζουν και να πιέζουν το τσιγάρο. Του απάντησα Ναι κι άναψα τον αναπτήρα μου κάτω απ' τη μύτη του. Εκείνος ένωσε άπληστα τα χέρια του σαν σκεπή πάνω απ' την τρεμάμενη φλόγα. Μαυρισμένα, μπλάβα, τετράγωνα νύχια.

«Κι εγώ Γερμανός» είπε, ξεφυσώντας τον καπνό. «Δηλαδή ο πατέρας μου ήταν Γερμανός, αλλά η μητέρα μου ήταν Τσέχα, απ' το Πίλσεν».

Περίμενα ολοένα απ' αυτόν να ξεσπάσει κατάπληκτος, ενδεχομένως και σε βροντερά γέλια, μα ο άντρας παρέμενε απαθής. Από τότε κατάλαβα τι μπούφος ήταν.

«Σαν άρχοντας κοιμήθηκα» μονολόγησε με βλακώδη αυταρέσκεια, κι έφτυσε με κέφι.

«Άνεργος;» ρώτησα.

Εκείνος έγνεψε με ύφος πένθιμο κάμποσες φορές καταφατικά κι έπειτα ξανάφτυσε. Πάντα με εκπλήσσουν τα αποθέματα σάλιου που φαίνεται να διαθέτουν οι απλοϊκοί άνθρωποι.

«Μόνο που τα πόδια μου αντέχουν περισσότερο απ' τα παπούτσια μου» είπε, κοιτώντας τα πόδια του. Πράγματι, τα παπούτσια του ήταν θλιβερά.

Γύρισε αργά μπρούμυτα στο χώμα και καθώς παρατηρούσε τη δεξιαμενή αερίου στο βάθος κι έναν κορυδαλλό που υψωνόταν πετώντας από ένα αυλάκι, εξακολούθησε ρεμβαστικά:

«Είχα μια καλή δουλειά πέρσι στη Σαξονία, κοντά στα σύνορα. Κηπουρός. Η καλύτερη δουλειά! Έπειτα δούλεψα σ' ένα ζαχαροπλαστείο. Κάθε βράδυ μετά τη δουλειά, μαζί μ' έναν φίλο μου περνάγαμε τα σύνορα για καμιά μπίρα. Εφτά μίλια περπάτημα κι άλλα τόσα να γυρίσεις. Η τσέχικη μπίρα ήταν πιο φτηνή απ' τη δική μας κι οι τσούπρες πιο αφράτες. Ένα φεγγάρι μάλιστα έπαιζα βιολί κι είχα κι ένα άσπρο ποντίκι».

Ας ρίξουμε τώρα μια ματιά απ' το πλάι, μα μόνο φευγαλέα, χωρίς φυσιογνωμική εξέταση· όχι από πολύ κοντά, παρακαλώ σας, καλοί μου κύριοι, ειδάλλως μπορεί να πάθετε το σοκ της ζωής σας. Ή μπορεί και όχι. Φευ, έπειτα απ' όλα όσα συνέβησαν έχω φτάσει να γνωρίζω σε βάθος πόσο σφαλερή και μεροληπτική είναι η ανθρώπινη όραση. Τέλος πάντων, ιδού το θέαμα: δύο άντρες δίπλα δίπλα σ' ένα κομμάτι καχεκτικής χλόης· ο πρώτος, ένας

κομψά ντυμένος τύπος που ακουμπάει το γόνατό του με το κίτρινο γάντι που φοράει· ο δεύτερος, ένας αλήτης με θολωμένο βλέμμα, να αραδιάζει ξαπλωμένος τα παράπονά του απ' τη ζωή. Τριζάτο θρόισμα από τους γύρω αγκαθωτούς θάμνους. Τα σύννεφα τρέχουν. Μια ανεμοδαρμένη μέρα του Μάη με ρίγη σαν αυτά που διατρέχουν το τρίχωμα του αλόγου. Θόρυβος φορτηγού πέρα απ' τον αυτοκινητόδρομο. Το τιτίβισμα του κορυδαλλού ψηλά στον ουρανό.

Ο αλήτης είχε σωπάσει για λίγο· έπειτα άρχισε πάλι να μιλάει, φτύνοντας κάθε τόσο. Για τούτο και για κείνο... Πολυλογία. Ένας στενάχωρος στεναγμός. Ξαπλωμένος μπρούμυτα, δίπλωσε τα πόδια ώσπου οι γάμπες άγγιξαν τον πισινό του, κι έπειτα τα τέντωσε πάλι.

«Άκου να σου πω» ξεστόμισα ξάφνου. «Ειλικρινά δεν παρατηρείς τίποτα το περίεργο;»

Ο άντρας γύρισε κι ανακάθισε.

«Τι τρέχει;» ρώτησε, μ' ένα σκυθρωπιασμα καχυποψίας να του σκοτεινιάζει το πρόσωπο.

«Πρέπει να 'σαι τυφλός» είπα.

Για καμιά δεκαριά δευτερόλεπτα κοιταζόμασταν στα μάτια. Έπειτα σήκωσα αργά το δεξί μου χέρι, μα το δικό του αριστερό δεν υψώθηκε, όπως σχεδόν περίμενα να συμβεί. Έκλεισα το αριστερό μου μάτι, μα τα δικά του παρέμειναν και τα δυο ανοιχτά. Του έβγαλα τη γλώσσα. Εκείνος ψέλλισε πάλι:

«Τι τρέχει; Τι τρέχει;»

Έβγαλα ένα καθρεφτάκι τσέπης. Καθώς το έπαιρνε απ' το χέρι μου, με το άλλο χέρι ψηλαφούσε το πρόσωπό του κι έπειτα κοίταξε την παλάμη, αλλά δεν είχε ούτε

αίματα ούτε καμιά κουτσουλιά. Κοιτάχτηκε στο γαλανό γυαλί. Μου επέστρεψε το καθρεφτάκι ανασηκώνοντας τους ώμους.

«Βρε βλάκα» φώναξα. «Δεν βλέπεις ότι εσύ κι εγώ... δεν βλέπεις, βρε βλάκα, ότι είμαστε... Άκου να δεις... κί-τα με καλά...»

Τράβηξα το κεφάλι του πλάι στο δικό μου, ώσπου οι κρόταφοί μας ακούμπησαν· στο γυαλί δύο ζευγάρια μάτια τρεμόπαιζαν και φέγγριζαν.

Όταν μίλησε, ο τόνος του ήταν συγκαταβατικός:

«Ο πλούσιος δεν μοιάζει ποτέ στον φτωχό· εσύ ξέρεις καλύτερα βέβαια. Τώρα θυμήθηκα μια φορά που είχα δει κάτι δίδυμα σ' ένα πανηγύρι, τον Αύγουστο του 1926 – ή μήπως ήτανε Σεπτέμβρης; Για να σκεφτώ. Όχι. Αύγουστος ήταν. Που λες, έμοιαζαν στ' αλήθεια πολύ. Κανείς δεν μπορούσε να ξεχωρίσει το ένα απ' τ' άλλο. Κέρδιζες εκατό μάρκα άμα ξεχώριζες έστω και την παραμικρή διαφορά. “Λοιπόν” λέει ο Φριτς (ο Κοκκινοτρίχης, όπως τον φωνάζαμε) και τραβάει ένα χαστούκι στο αυτί του ενός απ' τα δίδυμα. “Ορίστε” λέει, “το ένα έχει το αυτί του κατακόκκινο και το άλλο όχι, οπότε πέσε το παραδάκι αν έχεις την καλοσύνη”. Τι γέλια κάναμε!»

Το βλέμμα του διέτρεξε βιαστικά το γκριζωπό φανελένιο κοστούμι μου· κατηφόρισε στο μανίκι μου· σκόνταψε και στάθηκε πάλι στο χρυσό ρολόι γύρω απ' τον καρπό μου.

«Δεν μπορείς να μου βρεις καμιά δουλειά;» ρώτησε, γέρνοντας το κεφάλι.

Σημειώστε: αυτός πρώτος, κι όχι εγώ, κατάλαβε τον μασονικό δεσμό που απέρρευε από την ομοιότητά μας· και

καθώς η ομοιότητα διαπιστώθηκε από μένα, λογάριαζε ασυναίσθητα πως είμαι σε κάποια λεπτή εξάρτηση απ' αυτόν, σαν να ήμουν εγώ ο μίμος κι εκείνος το πρωτότυπο. Όπως είναι φυσικό, ο καθένας προτιμάει να του λένε «... σου μοιάζει» παρά «του μοιάζεις». Ζητώντας μου βοήθεια, ο χαμερπής αυτός αχρείος απλώς ψηλάφιζε το έδαφος, για μελλοντικές απαιτήσεις. Στο θολωμένο του μυαλό καιροφυλακτούσε, ενδεχομένως, η σκέψη ότι θα του όφειλα ευγνωμοσύνη για το γεγονός ότι απλόχερα μου παρείχε, υπάρχοντας και μόνο, την ευκαιρία να του μοιάζω. Σε μένα η ομοιότητά μας φαινόταν σαν αξιοπερίεργο στα όρια του θαυμαστού. Εκείνος εστίαζε κυρίως στην επιθυμία μου να διακρίνω την οποιαδήποτε ομοιότητα. Στα μάτια μου φάνταζε σαν σωσίας, τουτέστιν σαν ένα πλάσμα σωματικά πανομοιότυπο με μένα. Αυτή η απόλυτη ταύτιση ήταν που μου προξενούσε ένα τέτοιο διαπεραστικό ρίγος. Ο ίδιος, απ' τη μεριά του, έβλεπε στο πρόσωπό μου έναν αμφιλεγόμενο μιμητή. Θα ήθελα ωστόσο να τονίσω ότι οι ιδέες του ήταν πολύ θολές, και βέβαια δεν θα καταλάβαινε τίποτε, ο μπουμπούνας, αν του τις ανέλυα.

«Πολύ φοβάμαι ότι δεν μπορώ να σας βοηθήσω στην παρούσα φάση» αποκρίθηκα παγερά. «Αλλά αφήστε μου τη διεύθυνσή σας».

Κι έβγαλα το σημειωματάριο και το ασημένιο μου στυλό.

Εκείνος χαμογέλασε θλιμμένα: «Δεν μπορώ να σου πω ότι μένω σε βίλα: καλύτερος ο ύπνος σε αχυρώνα απ' ό,τι στο χορτάρι του δάσους, αλλά καλύτερος κι ο ύπνος στο χορτάρι απ' ό,τι σ' ένα σκληρό παγκάκι».

«Και πάλι, θα ήθελα να ξέρω πού μπορώ να σε βρω».

Το σκέφτηκε λίγο κι έπειτα είπε: «Το φθινόπωρο το δίχως άλλο θα είμαι στο ίδιο χωριό όπου δούλευα και πέρσι. Μπορείς να μου στείλεις ένα μήνυμα στο ταχυδρομείο. Δεν είναι μακριά απ' το Τάρνιτς. Φέρε να σ' το γράψω».

Το όνομά του τελικά ήταν Φέλιξ, «ο ευτυχής». Όσο για το επώνυμό του, ευγενή μου αναγνώστη, αυτό δεν σε αφορά. Ο αδέξιος γραφικός του χαρακτήρας έμοιαζε να τρίζει σε κάθε καμπύλη. Έγραφε με το αριστερό. Ήταν ώρα να πηγαίνω. Του έριξα δέκα κορόνες στο κασκέτο. Μ' ένα συγκαταβατικό χαμόγελο μου άπλωσε το χέρι, δίχως να μπει στον κόπο να ανακαθίσει. Το άρπαξα μόνο και μόνο επειδή μου δημιουργούσε την περιεργή αίσθηση του Νάρκισσου που, ξεγελώντας τη Νέμεση, βοηθάει το είδωλό του να βγει απ' το ρυάκι.

Έπειτα, σχεδόν τροχάδην, έφυγα απ' τον ίδιο δρόμο που 'χα έρθει. Κοιτώντας πάνω απ' τον ώμο μου είδα την ψηλόλιγνη σκιερή του μορφή ανάμεσα στους θάμνους. Κεϊτόταν ύπτια, με το ένα πόδι πάνω στο διπλωμένο γόνατο του άλλου και με τα χέρια κάτω απ' το κεφάλι.

Αίφνης αισθάνθηκα μια αδυναμία, ζάλη κι εξάντληση, όπως μετά από παρατεταμένο κι αποκρουστικό όργιο. Η αιτία γι' αυτό το γλυκερό, αρρωστιάρικο μετείκασμα ήταν ότι, με ψύχραιμη κι επιδεικτική αφηρημάδα, είχε τσεπώσει το ασημένιο μου στιλό. Μια διαδοχή ασημένιων στιλό παρήλαυναν σε μιαν ατέρμονη σήραγγα διαφθοράς. Κατηφορίζοντας στην άκρη του δρόμου έκλεινα κάθε τόσο τα μάτια, έτσι που κόντεψα να σωριαστώ σ' ένα χαντάκι. Κι έπειτα, στο γραφείο, στη διάρκεια μιας επαγγελματικής συνομιλίας, λαχταρούσα απλώς να πω στον συνομιλητή μου: «Ακούστε τι παράξενο μου συνέβη προ ολίγου! Δεν

θα πιστεύετε στ' αυτιά σας...» Όμως δεν είπα τίποτα, εγκαινιάζοντας έτσι ένα προηγούμενο μυστικότητας.

Όταν επιτέλους επέστρεψα στο δωμάτιο του ξενοδοχείου, βρήκα, στις σκιές πάνω στον υδράργυρο και παισιωμένο με φριζαριστό μπρούντζο, τον Φέλιξ να με περιμένει. Ωχρός και κατηφής, πλησίασε. Τώρα ήταν καλοξυρισμένος· τα μαλλιά του ήταν επιμελώς χτενισμένα προς τα πίσω. Φορούσε ένα γκριζωπό κοστούμι με λιλά γραβάτα. Έβγαλα το μαντίλι μου· έβγαλε κι εκείνος το δικό του. Ανακωχή. Διαπραγματεύσεις.

Είχα μπουκώσει από τη σκόνη της υπαίθρου. Φύσηξα τη μύτη μου και κάθισα στην άκρη του κρεβατιού, εξοκλουθώντας εν τω μεταξύ να συμβουλευόμαι τον καθρέφτη. Θυμάμαι τα μικρά σημάδια της καθημερινότητας όπως η σκόνη στη μύτη μου, η μαύρη μάκα ανάμεσα στη σόλα και το τακούνι του ενός παπουτσιού, η πείνα, και μετά από λίγο η τραχιά καστανή γεύση, με μια στάλα λεμόνι, μιας μεγάλης βοδιλής κοτολέτας στο εστιατόριο, να απορροφούν αλλόκοτα την προσοχή μου, θαρρείς κι αναζητούσα, κι έβρισκα (ενώ αμφέβαλλα λιγάκι για δαύτες) αποδείξεις πως εγώ ήμουν εγώ, κι ότι αυτό το εγώ (ένας δευτεροκλασάτος επιχειρηματίας με μεγάλες ιδέες) βρισκόταν όντως σ' ένα ξενοδοχείο, να δειπνεί, να σκέφτεται επαγγελματικά ζητήματα και να μην έχει τίποτα κοινό με κάποιον αλήτη ο οποίος, την ίδια στιγμή, λαγοκοιμόταν κάτω από έναν θάμνο. Κι έπειτα πάλι, ο ενθουσιασμός αυτού του θαύματος έκλεβε έναν χτύπο απ' την καρδιά μου. Ο άντρας αυτός, ιδίως όταν κοιμόταν και τα χαρακτηριστικά του ήταν ασάλευτα, μου έδειχνε το πρόσωπό μου, τη μάσκα μου, την αφεγάδιαστη αγνή εικόνα του

πτώματός μου – και χρησιμοποιώ τον όρο αυτό απλώς και μόνο διότι θέλω να εκφράσω με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια – τι ακριβώς; Εν ολίγοις αυτό: ότι είχαμε πανομοιότυπα χαρακτηριστικά κι ότι, σε στάση πλήρους χαλάρωσης, η ομοιότητα αυτή γινόταν εντυπωσιακά εμφανής, και τι είναι ο θάνατος αν όχι ένα πρόσωπο γαλήνιο – αν όχι η καλλιτεχνική του τελειότητα; Η ζωή απλώς χαλούσε τον σωσία μου· σαν αεράκι που θαμπώνει την ευδαιμονία του Νάρκισσου· όπως, απόντος του ζωγράφου, έρχεται ο μαθητής του, και με την περιττή ροδαλότητα του απρόσκλητου χρωστήρα του παραμορφώνει το πορτρέτο του δασκάλου του.

Κι έπειτα, συλλογίστηκα, εγώ, που ξέρω και αγαπώ το πρόσωπό μου, είμαι σε καλύτερη θέση απ' τους υπόλοιπους να παρατηρήσω τον σωσία μου, διότι δεν είναι όλοι τόσο παρατηρητικοί· και συμβαίνει συχνά οι άνθρωποι να επισημαίνουν την εντυπωσιακή ομοιότητα δύο ατόμων, τα οποία, αν και γνωρίζονται, δεν υποπτεύονται την ίδια τους την ομοιότητα (και που την αρνούνται με πάθος εάν τους το πεις). Και πάλι όμως, ποτέ ξανά δεν είχα υποθέσει πως ήταν πιθανό να υπήρχε μια τόσο τέλεια ομοιότητα όσο αυτή μεταξύ του Φέλιξ και εμού. Έχω δει αδελφια που μοιάζουν το ένα με τ' άλλο, και δίδυμα. Στην οθόνη έχω δει έναν άντρα να συναντάει τον σωσία του· ή, μάλλον, έναν ηθοποιό να υποδύεται δύο ρόλους, με την απόκλιση της κοινωνικής τους θέσης –όπως στην περίπτωση μας– τόσο αφελώς τονισμένη, ώστε στον έναν ρόλο ήταν ένας ύπουλος αγροίκος και στον άλλο ένας σοβαρός μπουρζουάς σ' ένα αμάξι – λες και, ειλικρινά, ένα ζευγάρι πανομοιότυποι αλήτες, ή ένα ζευγάρι πανομοιότυποι κύριοι

του καλού κόσμου, θα είχαν λιγότερη πλάκα. Ναι, τα 'χω δει όλα αυτά, αλλά η ομοιότητα μεταξύ των διδύμων, σαν μονότονη ρίμα, χαλάει απ' τη σφραγίδα της συγγένειας, ενώ απ' την άλλη ένας ηθοποιός του σινεμά δεν ξεγελάει κανέναν, διότι ακόμα κι αν εμφανίζεται στη σκηνή και με τις δύο ενσαρκώσεις που υποδύεται συγχρόνως, το μάτι θέλοντας και μη εντοπίζει μια γραμμή στη μέση, όπου τα δύο μέρη του φιλμ έχουν ενωθεί.

Η περίπτωση μας ωστόσο δεν ήταν ούτε αυτή των ομοζυγωτικών διδύμων (που μοιράζονται αίμα προορισμένο για έναν) ούτε και κόλπο ταχυδακτυλουργού.

Πόσο λαχταρώ να σας πείσω! Και θα τα καταφέρω, θα τα καταφέρω να σας πείσω! Θα σας αναγκάσω όλους, κατεργαράι, να πιστέψετε... αν και φοβάμαι ότι οι λέξεις από μόνες τους, λόγω της ιδιαίτερης φύσης τους, είναι ανίκανες να μεταδώσουν οπτικά μια τέτοια ομοιότητα: τα δύο πρόσωπα θα έπρεπε να απεικονίζονται πλάι πλάι, με τα αληθινά τους χρώματα, όχι με λέξεις – τότε και μόνο τότε ο θεατής θα καταλάβαινε τι εννοώ. Το μεγαλύτερο όνειρο του συγγραφέα είναι να μεταμορφώσει τον αναγνώστη του σε θεατή: επιτυγχάνεται ποτέ αυτό; Οι χλωμοί οργανισμοί των λογοτεχνικών ηρώων, τρεφόμενοι υπό την επίβλεψη του συγγραφέα φουσκώνουν βαθμηδόν απ' το ζωντανό αίμα του αναγνώστη: έτσι που το μεγαλείο ενός συγγραφέα συνίσταται στο να τους παρέχει την ικανότητα να προσαρμόζονται σ' αυτή την –όχι και τόσο ορεκτική– τροφή και να ευημερούν, καμιά φορά για αιώνες. Επί του παρόντος όμως δεν είναι λογοτεχνικές οι μέθοδοι που χρειάζομαι αλλά η απλή, αδρή παραστατικότητα της ζωγραφικής τέχνης.